

Kárpátok Alapítvány-Magyarország

Határon innen és határon túl
Integráció és migráció a Kárpát-medencében

A Kárpátok Alapítvány- Magyarország projektje
a migrációs problémák tudatosítása érdekében

- projektbemutató kiadvány -
2009. március/április

Kárpátok Alapítvány-Magyarország bemutatása

A Kárpátok Alapítvány - Magyarország egy független non-profit civil szervezet, amelynek küldetése a Kárpátok régióban élő emberek életminőségének javítása, a régió társadalmi, gazdasági, etnikai, kulturális és környezeti értékeinek megőrzése és fejlődésének elősegítése.

A Kárpátok Alapítvány-Magyarország a hat, önálló jogi személyiséggel rendelkező Kárpátok Alapítványi Hálózat tagja, mely Lengyelország, Magyarország, Románia, Szlovákia, és Ukrajna határmenti térségeiben pénzügyi és szakmai segítséget nyújtva bátorítja a civil, az önkormányzati és az üzleti szektorok innovatív fejlesztési kezdeményezéseit. A hálózat a régió közös jellemzőire és szükségleteire reagálva határokon átvívelő programokat és projekteket valósít meg.

A Kárpátok Alapítvány-Magyarország a kezdetektől tagja e nemzetközi hálózatnak. Egy határokon átvívelő regionális alapítványként, amely a Kárpátok régió magyarországi területén - Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék - működő non-profit szervezetek és helyi önkormányzatok számára nyújt segítséget.

Az Alapítvány bátorítja a non-profit, állami és profitorientált szervezetek együttműködését, a határokon átvívelő és interetnikus közeledéseket:

- közösség alapú vidékfejlesztési,
- humán-erőforrás fejlesztési,
- kulturális és környezeti értékmegőrző,
- társadalmi kapcsolatokat fejlesztő programjaival és projektjeivel.

Célja a társadalmi tudatosság, szerepvállalás és összetartás; a regionális érték- és identitástudat erősítése.

www.karpatokalapitvany.hu

Előszó

Az európai integráció folyamata, különösen a schengeni övezet bővülése átrajzolta a Kárpát-medence térségi dinamikáját, aminek eredményét ma még nem láthatjuk, hiszen olyan hosszútávú, soktényezős és bonyolult folyamatról van szó, amiben a gazdaság hajtó és szívó energiái mellett a gazdaságon túlmutató tényezők, mint a kultúra, etnikai identitás, egyéni ambíciók és stratégiák is meghatározó szerepet töltenek be.

Ennek a folyamatnak az egyik dimenziója és indikátora a migráció, azaz a népesség meghatározó hányadának elvándorlása a fejletlenebb régiókból a fejlettebbek felé. Amikor a migráció okait vizsgáljuk, akkor ennek hátterében többnyire a "kibocsátó" térség korlátozott munkalehetőségei állnak, de ugyancsak szerepet játszik a jobb és minőségibb életlehetőségek keresése vagy éppen a személyes ambíciók kiteljesítése, amihez a fejlettebb térségek sokkal tágabb teret nyújtanak a törekvő egyének számára.

Az a tény, hogy a kivándorlás aránya, a rendelkezésre álló adatok szerint, jóval nagyobb a Kárpát-medencében, mint más térségekben néhány alapvető dologra világít rá. Az egyik az, hogy a regionális különbségek a régiót alkotó országok keleti és nyugati fele között tovább nőttek annak ellenére, hogy a területi egyenlőtlenségek kiegyenlítését célzó komoly Európai Unió és nemzeti pénzekkel alátámasztott programok sokasága indult el a régióban (egyelőre kevés látható eredménnyel.) Az elvándorlás másik, kevésbé elemzett összefüggése az, hogy főleg a szakképzett munkaképes fiatalok "szavaznak a lábukkal" racionálisan kalkulálva jövőjüket, s azok maradnak, akik ezt nem tehetik meg. Ennek következtében a "kibocsátó" térségek társadalmi dinamikája és humán erőforrásai csökkennek és sok esetben komoly szociális feszültséget gerjesztenek.

Ezt a trendet nehéz visszafordítani (lehet, hogy a jelenlegi gazdasági válság ezt meg fogja tenni), de tudatos és okos szakpolitikák, a különböző szektorok valamint helyi kormányzatok közötti határon átnyúló együttműködése sokat segíthet ennek a problémának a megértésében és kezelésében.

A Kárpátok Alapítvány a migráció témakörében szervezett határokon átnyúló projektje éppen azt a cél szolgálta, hogy kezdődjön el egy dialógus az érintettek között, mely alapja lehet a közös cselekvésnek.

A feladat nem egyszerű, hiszen nem elegendő pusztán a térségek népesség megtartó képességét fokozni, hanem a népesség képesség megtartó képességét is erősíteni kell.

Egyik a másik nélkül nem fog menni.

Köles Sándor
Kuratóriumi elnök
Kárpátok Alapítvány - Magyarország

Tartalom:

Előszó	1
A projekt bemutatása	3
Háttér: integráció és migráció	4
Az európai integráció és migráció sajátosságai a Kárpát-medencében	5
Magyarország	6
Ukrajna, Kárpátalja	8
Románia, Erdély	9
Szlovákia, Felvidék	10
MEMORANDUM	11
Jó gyakorlatok	14
CELODIN Zalai Alapítványa: "HAZATÉRÉS"- fiatalok foglalkoztatása a zalaszentgróti térségben projekt	14
HOLCIM Hungária Zrt.: HOLCIM, mint felelős munkáltató	15
Források	16

A projekt bemutatása

A „Határon innen és határon túl- integráció és migráció a Kárpát-medencében” projekt keretén belül a Heves megyei testvértelepülési kapcsolatokra alapozva, a civil, az üzleti és az önkormányzati szektor képviselőivel, illetve a témában jártas szakértők közreműködésével párbeszédet indítottunk el a schengeni övezet bővülésével járó gazdasági és társadalmi kérdések, azon belül is a társadalmi és gazdasági migráció kérdésében. A projekt ötlete a megvalósítók több éves szakmai tapasztalatából fakad, miszerint a Kárpát-medence érintett határmenti térségei az euro-atlanti integrációval járó előnyök dacára is halmozottan hátrányos területek maradtak. Az alapvetően gyenge mobilitással rendelkező helyi közösségek a csatlakozások következtében megnövekedett mozgástérben szétestek, a fiatalabb képzett, értelmiségi népesség elvándorlása ugrásszerűen megnőtt. A területre érkező források hatékony felhasználását jelentősen korlátozza a képzett szakemberek elvándorlása, a térség népessége erősen öregszik. Minden érintett országban a meglévő helyi sajátosságok ellenére számos közös jellemzője van a migrációnak. Ezek feltárására már számos sikeres és sikertelen próbálkozás történt, a témával foglalkozó szakemberek ismerik és értik a problémát, de a helyi közösségeknek a probléma megoldásába való tényleges bevonása nem kellő erejű. A nemzeti és nemzetközi problémakezelő stratégiák határfoka jelentősen emelkedik azokon a helyeken, ahol a helyi közösségek megértését és támogatását élvezik. A projekt célkitűzése ezért az, hogy a már kialakult kapcsolatrendszerre építve összefoglalja a kérdés összefüggéseit és az érintett közösségek cselekvő tagjai számára hozzáférhető, hasznosítható közös cselekvési terv alakuljon ki.

Konkrét célok:

- ♦ A migrációs problémák társadalmi és gazdasági okainak csökkentésén a Kárpát-medence magyar lakta területein jelentkező sajátosságainak áttekintése által;
- ♦ A legjobb gyakorlatok bemutatása révén olyan használható tudás átadása, amelynek segítségével, jobb határfokkal aknázhatóak ki az euro-atlanti integrációból fakadó lehetőségek és előnyök;
- ♦ Az együttműködések továbbfejlesztése az intézményi és a szektorok közötti szinteken;
- ♦ Közös stratégia, memorandum kidolgozása, amely révén a közös gondokra (a schengeni övezet bővülésével járó gazdasági és társadalmi kérdések: társadalmi és gazdasági migráció) adott közös válaszokat lehet kialakítani.

Ennek érdekében a projekt keretében két szakmai találkozót szerveztünk a téma iránt érdeklődő Heves megyei önkormányzatok, civil és üzleti szervezetek és Heves megye határon túli testvértelepüléseinek 3 szektort képviselő szakértői részére.

A találkozók alkalmával készült egy „problémaméterkép”, és mintegy figyelemfelhívásként a résztvevők megfogalmaztak egy memorandumot, a lehetséges megoldási javaslatokat is megemlítve. Jelen kiadvány összefoglalja és bemutatja ezeket az eredményeket.

Noszvaj, 2008. október 15-17.

Háttér: integráció és migráció

Integráció

Integráción azt a folyamatot értjük, amely során több nemzetgazdaság összekapcsolódik, ami által a köztük lévő különbség mindinkább eltűnik, és az egymás közti gazdasági (majd később egyéb) kapcsolatok is mindinkább közelítik az országon belüli kapcsolatok sajátosságait.¹

Migráció

Vándorlás, a népesség térbeli mozgása. Lehet tartós és időszakos (ingázás), a területre irányuló bevándorlás (immigráció) és kivándorlás (emigráció). Mérése a vándorlási mutató alapján történik, ami a be- és kivándorlók számának különbsége.²

A kivándorlás (emigráció) a haza politikai, gazdasági, vallási vagy egyéb okokból való önkéntes, tartós vagy időszakos elhagyása.³

A regionális integráció folyamata során olyan fontos kérdésekkel kell szembesülnünk, mint a biztonságpolitika, a határrendészet változásai, a kifelé és befelé irányuló, illetve országon belüli költözés. Ezzel együtt jár egyes vidékek elnéptelenedése, máshol a túlnépesedés problémái, és az ezek kapcsán felvetődő társadalmi-gazdasági, morális és kulturális problémák megfelelő és hatásos kezelése. Az európai integrációban a gazdasági, az állami és a civil szektor egyaránt fontos szerepet tölt be, a jelentkező gondokkal pedig csakis együtt képesek szembeszállni.

Az európai integráció és migráció sajátosságai a Kárpát-medencében

A regionális integráció, mint globalizációs jelenség magával hozza a kevésbé versenyképes térségek további lemaradását. Sokszorozódva érvényesül ez a centrumtól távol eső, elmaradott határmenti területeken a (szak)képzett munkaerő (szellemi és gazdasági humán potenciál) elvándorlása következtében. A közép-európai migráció jellegzetesen mutatja az „agyelszívás” tüneteit, jelentős veszteséget okozva ezzel a térségnek, hiszen az „útrakelők” döntően

magasan képzett, innovatív fiatalok.⁴ A Kárpátok régió (a projekt keretein belüli meghatározása: a Kárpát-medence országai egész területükkel) regionális versenyképesség szempontjából még a felzárkózás útján jár, így szembesülnie kell ennek hátrányaival, ám ha kihasználatlanul is - rendelkezik mindazon potenciállal, melyek a lakosság helybentartását és foglalkoztatását segítheti elő. A főként gazdasági szempontú munkaerő-migráció mégis igen jelentős a térségben, amely komoly társadalmi, gazdasági és egyéb problémákhoz kapcsolódik.

A migrációs potenciál jellemzői a Kárpát-medencei magyarság körében, 2001 (%)

Térség	N*	Rövid távú munkavállalás	Hosszú távú munkavállalás	Kivándorlás
Dél-Szlovákia	591	36	23	9
Erdély	1 982	45	29	23
Kárpátalja	493	49	25	12
Vajdaság	495	30	20	13
Összesen:	3 570	42	26	19

*Az elemszám a válaszmegtagadók eltérő arányai miatt némileg eltérő a migráció három formájában

[Forrás: Sík E.- Simonovits B. 2003.]

Magyarország

A magyar lakosság elvándorlási hajlandósága egyre növekszik. A rövid és hosszú távú munkavállalási szándék az elvándorlók egyik legerősebb motívációja. A másik fő kimutatható jelenség a szegénységi migráció, amely a legszegényebb rétegek kényszerű vagy önkéntes elvándorlását jelenti. Ezen kívül megkülönböztetjük az országon belüli,

belső-, és az országból kifelé irányuló migrációt, valamint a külföldiek bevándorlását. A Magyarországon zajló belső népvándorlás legfőbb oka az országon belül meglévő szociális és gazdasági különbségek, azaz, hogy az ország keleti részében egyre növekszik a munkanélküliség, így az itt élő lakosság, különösen a diplomás fiatalok egyre nyugatabbra, leginkább a közép-magyarországi régióba költöznek.

Ezt a jelenséget bizonyítja, hogy a belső vándorlások száma 2007-ben 529 ezer volt, ami 8 %-kal meghaladta az előző évet, és 22 %-kal a két évvel azelőtti számot.⁵ A külföldre irányuló népvándorlás tekintetében Magyarország Európai Unió csatlakozása után felerősödött a lakosság kivándorlása. Ennek hátterében - kutatók szerint - a magyarországi felsőfokú- és szakképzés, a munkaerő-piaci elvárások aszimmetriája, a két szint közötti elégtelen kommunikáció, az alacsony bérszint; valamint a külföldi munkavállalás könnyített mivolta, a magasabb fizetés és jobb életkörülmények állnak. Így a munkaerő törvényszerűen oda áramlik, pedig a szakképzett és értelmiségi lakosság jelenti és termeli egy adott ország igazi nemzeti vagyonát, amely nemzetközi versenyképességének záloga is.

A vándorlási hajlandóság alakulása 1993-2008 között (%)

Év	Rövid távú munkavállalás	Hosszú távú munkavállalás	Kivándorlás	Halmazott vándorlási hajlandóság*
1993	4	3	1	6
1994	4	3	1	5
1997	4	3	2	6
2001	9	7	3	11
2002	8	6	3	10
2003	9	6	3	12
2005	13	6	3	16
2006	6	6	4	11
2008	11	11	6	17

*Halmazott vándorlási hajlandóság: a három időtáv akármelyikét legalább egyszer választók aránya

[Forrás: Magyar Háztartás Panel és TÁRKI-Omnibusz, 2008.]

A TÁRKI fent hivatkozott kutatása alapján elmondható, hogy hazánkban a férfiak vándorlási hajlandósága nagyobb, mint a nőké; az életkor növekedésével pedig egyre kisebb a migrációs szándék. A kutatások szerint a 45 éves kor jelenti a választóvonalat a migrációs hajlandóság tekintetében a magyar lakosság körében. A fiatalabbak vándorlási szándéka meghaladja az átlagot, az idősebbeké alatta marad; a közép- és felsőfokú iskolai végzettségűek vándorlási hajlandósága (a főiskolát végzettek kis csoportját kivéve) átlag feletti.

A tanulók között a „vándorlást tervezők” aránya kiemelkedően magas, de valamennyi gazdaságilag aktív csoportban (különösen a vállalkozók körében) átlag feletti vándorlási szándék jellemző. A magyar állampolgárok fő munkaerő-migrációs úticéljai Ausztria és Dél-Németország, mivel ezek közelebb fekszenek Magyarországhoz, mint a 2004 óta nagyon népszerű munkaerő-migrációs úticéllá vált Egyesült Királyság.⁶

A bevándorlás tendenciáit tekintve Magyarországra elsősorban közepesen képzett és szakképzetlen munkaerő érkezik (főként az építő- és feldolgozóiparba, vendéglátásba) leginkább a környező, szomszédos országokból. A képzés céljából érkezők aránya alacsony: a közoktatásban évi 3-5 ezer fő, a teljes felsőoktatási migráció évente 6-8 ezer fő, akiknek 30-40%-a Magyarországon marad.⁷

Ha a magyar nemzetiségi adatokat vizsgáljuk, akkor a vándorlás okozta veszteség (1989-2003, Teleki L. Alapítvány, népszámlálási adatok) nem határozható meg pontosan. Csak annyit tudunk, hogy a teljes veszteség Szlovákiában: -8,2%, Romániában: -11,7%, Kárpátalján: -2,7% és a Vajdaságban: -14,5%.

Miért jelentős a munkaerő migrációja?

A fogadó országban:	A küldő országban:
♦ Pótolja a hiányzó munkaerőt; ♦ Pótolja a demográfiai veszteséget, a nyugdíjalapok deficitjét; ♦ Pótolja a hiányos szakképzési rendszert; javítja a versenyképességet	♦ A felesleges munkaerő kínálatot csökkenti; ♦ A hazautalás révén tőkét nyújt a fejlesztésekhez; ♦ Agyelszívást okoz (képzett munkaerő, közösséget fenntartó emberek elvesztése).

Minderre tekintettel, mivel a küldő és a fogadó ország egyszerre könyvel el nyereséget és veszteséget és mert Magyarország egyszerre van a küldő és fogadó szerepében, a fő cél a jól képzett emberek (hazaiak és migránsok) megtartása lehet. Az oktatás - mint legfőbb társadalmi mobilizációs csatorna - mellőzhetetlen szükségletként jelenik meg a szellemi potenciál elvándorlásának kezelését illetően. A hazatérés, „hazavonzás” pedig további komplex megoldandó problémákat és feladatokat eredményez az oktatás, gazdaság, társadalom, munkaerőpiac, de akár a kultúra területén is. Megfelelő munka-lehetőségeket, versenyképes béreket és olyan általános és politikai környezetet szükséges teremteni, ahol az emberek tervezni tudják jövőjüket és megvalósítani elképzeléseiket.

A külföldről bevándorolt képzett munkaerő megtartásához a szomszédos országok nemzeti fejlesztési politikáinak összehangolása, továbbá integrációs szolgáltatások és szociális biztonság, jól áttekinthető családintegrációs rendszer szükséges. A migránsok számára egyszerűbb, egyablakos engedélyezési eljárások (kék kártya, diák- és kutatóvízum, tartózkodási és munkavállalási engedély) a diplomák és végzettségek elismerése lenne célravezető.⁸

A közép-európai országok közös fellépése, közös érdekérvényesítése és a migrációban tapasztalható negatív jelenségek visszaszorítása terén különösen nagy szerep jut a határokon átívelő együttműködéseknek, pl.: a határ közeli nagyvárosok (euro metropoliszok) konkrét együttműködéseinek és az inter- vagy transzregionális együttműködések támogató fejlesztő szervezeteknek.⁹

Ukrajna, Kárpátalja

Kárpátalján a magyarság aránya a századforduló óta fokozatosan csökken. Míg a századelőn és századfordulón a tíz városi rangú településen (Ungvár, Munkács, Huszt, Beregszász, Nagyszőlős, Szolyva, Rahó, Técső, Ilosva, Csap) a magyar lakosság aránya volt a legnagyobb (67,3 %); az 1990-es évektől kezdve mára jelentősen csökkent (12,6 %), mindössze egyetlen magyar többségű város maradt, Beregszász. Kárpátalja lakosságára mindig is a magasabb migrációs hajlandóság volt jellemző. A két világháború között Kárpátalja Csehszlovákiához csatolásakor csehek és szlovákok érkeztek a területre, a Magyarországhoz való visszacsatolásakor pedig fordítva történt ugyanez. A következő kivándorlási hullám a második világháború után zajlott le keleti irányba. A megélhetési kényszer miatti önkéntes migráció mellett pedig a tudatosan megtervezett lakosságcsere is jelentős volt. Napjainkban Kárpátalja migrációs mutatója negatív, mivel a kivándorlók száma magasan meghaladja a betelepülők és a születések együttes számát.¹⁰

Az 1990-es évek elején végbemenő rendszerváltozás jelentősen növelte az ukrainai, azon belül is a kárpátaljai lakosság migrációs hajlandóságát. Az ipari létesítmények bezárását követően sok munkanélküli gondolta úgy, hogy talán jobban tud boldogulni a határon túl.

Ebben az időszakban nyílt lehetőség kárpátaljai magyar diákok számára szülőföldi felsőoktatási intézményben tanulmányaikat folytatni, melynek eredményeként a Magyarországon diplomát szerzők mintegy 80%-a nem tért vissza szülőföldjére. A kivándorlási hullám a 90-es évek végére csillapodott, viszont a külföldön munkát vállaló ukrán állampolgárok számát a mai napig több millióra becsülik (a hivatalos adatok 1-2 millió körüliek). Az integrációs törekvések egyik legfontosabb lépése a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola megnyitása volt. Az intézményben magyar nyelven tanulhatnak a diákok, ami jelentősen mérsékeli magyarországi továbbtanulási hajlandóságukat. A civil szervezetek tájékoztató rendezvényeik során pedig szakemberek tolmácsolásában szerezhettek bővebb ismereteket a szülőföldi érvényesülési lehetőségekről illetve a szülőföld határán átívelő támogatási lehetőségeiről.

Mindezek mellett a harmadik világból az Európai Unióba irányuló illegális migráció is egyre súlyosabb gondot jelent Kárpátaljának. Évről évre növekszik a menekültek ide érkező áradata. A kárpátaljai megyei rendőrség 2008-as felmérése alapján, a térségben halmozottan jelentkeznek az illegális bevándorlást kísérő negatív jelenségek, mint az eddig ismeretlen, különböző járványos betegségek és a szervezett bűnözés. Az említett elemzés adatai szerint öt éve folyamatosan növekszik a tiltott határátlépők száma is. 2003-ban 947 személyt fogtak el, 2004-ben már 2174-et, 2006-ban és 2007-ben pedig már több mint ötezret, akik legnagyobb számban nem ázsiaiak vagy afrikaiak, hanem moldovai állampolgárok voltak. Ennek hátterében az áll, hogy Ukrajnában nem büntetik olyan szigorúan a tiltott határátlépést, mint Romániában, ahová szabadon beutazhatnak.¹¹

Miután Ukrajna több határszakaszon is közvetlen szomszédja lett az Európai Uniónak olyan pályázati és támogatási lehetőségek váltak számára elérhetővé, melyek kapcsán a felnőtt- és egyéb képzések eredményeként mérséklődött a munkanélküliség, munkahelyek jöttek létre, új perspektívák nyíltak meg a lakosság számára. A napjainkban tapasztalható gazdasági válság, valamint az illegális bevándorlók növekvő száma sürgető megoldási terveket igényelnek Ukrajna vonatkozásában mind a migráció, mind pedig az integráció kérdéseiben.¹²

Románia, Erdély

Az országból hivatalosan kivándorolt román állampolgárok száma körülbelül 2 millióra tehető, akiknek nagy része nem is tervezi hazatérését. Általánosságban elmondható, hogy napjainkban a román nemzetiségűek migrációs hajlandósága magasabb a magyar nemzetiségűekénél; míg korábban, az 1990-es években ez az arány fordított volt.

Ennek a jelenségnek tükrében, és mert Románia a csatlakozás után az Európai Unió keleti határa lett, különös figyelmet fordít a migrációs problémák kezelésére. Többek között például kidolgozásra került a 2007-2013-ra szóló „Szolidaritási és migrációs menedzsment program”, valamint egy Országos stratégia - 2007-2010 időtartamra, melyet a 2007-ben megjelent 1122. számú kormányhatározat érvényesített.

Romániában jelenleg a legnagyobb gondot a külföldi munkavállalás céljából elutazó szülők otthon hagyott kiskorú gyermekeinek helyzete jelenti. A 2006-ban megjelent Országos Gyermekjogvédelmi Hatóság által kibocsátott 219. számú rendelet tartalmazza azon gyermekek jogainak érvényesítését, akik ez okból szülői felügyelet nélkül maradnak. Azon román állampolgárok, akik gondozásában kiskorú gyermek van, és külföldön szeretnének munkát vállalni, kötelesek a helyi önkormányzatok szociális irodájába benyújtani egy nyilatkozatot, amelyben jelzik szándékukat és megjelölik azt a személyt, akinek a gondozásában kívánják gyermeküket hagyni. A szociális iroda feladata, hogy azonosítsa ezeket az eseteket, illetve hogy előzetes felmérést végezzen. Abban az esetben, ha a gyermek helyzete veszélyeztetett, kötelesek egy szolgáltatási tervet kidolgozni, ami természetesen a gyermek családban való maradására irányul. A terv magában foglalja mindazon kiegészítő, támogató szolgáltatásokat is, amelyeket a helyi közösség nyújthat. Abban az esetben, ha a gyermek fizikai, szellemi fejlődése veszélyeztetett, értesíteniük kell a Megyei Szociális Gondozási és Gyermekvédelmi Vezérigazgatóságot, amely dönt a gyermek védelembevételéről és elhelyezéséről. A szociális iroda feladata továbbá minden előzetesen felmért esetet 3 havonta újraértékelni. A Szociális Ellátási és Gyermekvédelmi Vezérigazgatóságok, ugyancsak e rendelet alkalmazásának eredményeként rendelkeznek azon szülők adatbázisával, akik külföldön vállalnak munkát és gyermekük még kiskorú.

Az Országos Gyermekjogvédelmi Hatóság 2008. félévi hivatalos adatai

Azon családok száma, ahol a szülők külföldön vállaltak munkát	Gyermek létszám	Azon gyermekek létszáma, akiket IV. rangú rokonok nevelnek hivatalos határozat vagy végzés nélkül	Hivatalos határozattal vagy végzéssel rendelkező gyermekek létszáma
70 457	100 024	96 634	3 390

[Forrás: OGYH, Románia, 2008]

Az otthon maradt gyermekek alig 5%-a kerül be a gyermekvédelmi rendszerbe, közel 95%-ukat rokonok, ismerősök nevelik hivatalos határozat vagy végzés nélkül. Az Országos Gyermekjogvédelmi Hatóság annak érdekében, hogy a magukra hagyott vagy hiányos felügyelet alatt levő gyermekeken segítsen, 2007-ben egy országos érdekeltségű program keretében nappali központok létrehozását hirdette meg, sajnos kevés sikerrel.¹³

Szlovákia, Felvidék

Öt évvel Szlovákia EU tagságát követően a kimutatások alapján megállapítható, hogy az előre jóslott nagyfokú nyugati irányú munkaerő-migráció nem következett be, sőt, egy új munkaerő-piaci jelenség tapasztalható. Ez, az új tagországok közti munkaerő-áramlás, elsősorban azok között a tagországok között figyelhető meg erőteljesebben, ahol a nyelvi korlátok kevésbé akadályozzák a munkavállalást. A szlovákiai munkaerő számára így Csehország és Magyarország váltak munkaerő-piaci szempontból vonzóvá.

A dél-szlovákiai, és felvidéki munkaerő esetében a fenti két állam felé irányuló migráció mértéke elsősorban Magyarország irányába volt jelentős. Fő oka a kb. 30%-kal magasabb magyarországi átlagbérek (2006.) és a napi ingázás lehetősége mellett a nyelvi korlát hiánya is: a dél-szlovákiai magyar kisebbség. Az ingázás gazdasági okai között kiemelkedő szerepet játszott a magas munkanélküliségi szint is Dél-Szlovákia magyar lakta térségeiben. Az ingázó szlovákiai munkaerő elsősorban nagyvállalatoknál helyezkedik el, fizikai munkakörökben. A középvezetésben csupán 1-2%-ukat foglalkoztatják, a felső vezetésben pedig elhanyagolható az arányuk, mindössze néhány fő. Szellemi munkakörben pedig nagyon kevés helyen foglalkoztatnak szlovákiai munkavállalókat. A Magyarországon munkát vállaló szlovák állampolgárok döntő többsége ingázik; a magasabb iskolai végzettségűek általában állandó alkalmazásban állnak, az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezőket pedig munkaerő-kölcsönzés keretében foglalkoztatják.¹⁴

Ez a tendencia és jelenség a napjainkban érzékelhető gazdasági világválság és az euró szlovákiai bevezetése következtében csökkenőben van.

Szlovákiában, ahogy a többi, eddig vizsgált térségben - az elvándorlás problémájának hátterében a nem megfelelő oktatás is kiemelkedő szereppel bír. Igaz ez mind a középfokú, mind pedig a felsőfokú képzés esetében. Egyre kevesebben tanulnak szakmát is, a szakképzés színvonala, s az iránta való érdeklődés egyaránt radikálisan csökken, dacára annak, hogy bizonyos szakmákban már szakemberhiány mutatkozik. Az elvándorlás a dél-szlovákiai régióban jelentkezik a legerőteljesebben.¹⁵

A Szlovák Gazdasági Minisztérium közreműködésével többek között a fent nevezett problémák mérséklése érdekében - dél-szlovákiai beruházások tucatjai kaptak támogatást, ipari parkok létesültek, jelentős beruházókkal folynak tárgyalások. Dél-Szlovákia soha nem látott támogatáshoz jutott, természetesen a törvények és jogi előírások szigorú betartása mellett. Európai uniós támogatással mezőgazdasági, régiófejlesztési és környezetvédelmi beruházások, fejlesztések valósulnak meg.¹⁶

2009. február 25-én Egerben, a projekt zárókonferenciáján elfogadásra és aláírásra került egy Memorandum, mely a három szektor üzleti, önkormányzati, civil tapasztalatait és javaslatait foglalja magában. A dokumentumot a Kárpátok Alapítvány- Magyarország eljuttatja az illetékes döntéshozó szervezeteknek a jelenségre való figyelem felhívása érdekében.

Eger, 2009. február 25.

MEMORANDUM

A Magyar Köztársaság Külügyminisztériumának és a Heves Megyei Közgyűlés támogatásával a Kárpátok Alapítvány-Magyarország és partnerei szervezésében megrendezett „Határon innen és határon túl - integráció és migráció a Kárpát-medencében” konferencia résztvevői az alábbi zárodokumentumot fogadják el. A 2008. október 15-17-én Noszvajon, illetve a 2009. február 25-én Egerben megrendezett konferencia állami/önkormányzati meghívottjai, a gazdasági szektor és a civil szféra képviselői egyetértenek abban, hogy a migráció egy rendkívül összetett és szerteágazó jelenség, melynek negatív hatásai ellen hatékonyan tenni csak komplex, összehangolt lépésekkel lehet, s csakis a három szektor szoros együttműködése vezethet eredményre.

A konferencia résztvevői szerint a Kárpát-medence legfőbb értéke az emberi erőforrás, maguk az emberek; és a térségből történő elvándorlás egyének oldalán jelentkező előnyeit felülmúlják a közösségek oldalán jelentkező közép-és hosszútávú hátrányok. Vitathatatlan, hogy a migráció haszonnal jár a fogadó fél számára (munkaerőhiány csökkenése, demográfiai helyzet javulása, versenyképesség fokozódása, nyugdíjalapok hiányainak csökkenése) de a küldő fél esetében is vannak rövidtávú előnyei (munkanélküliség csökken, elvándorlók hazaküldik megtakarításait).

Tekintettel arra, hogy Magyarország észak-keleti részét, a Felvidéket, Kárpátalját és Erdélyt elsősorban a fiatalok elvándorlása jellemzi, nem pedig a kívülről történő bevándorlás, és a migrációnak összességében kárvallottja e régió, az aláírók e tendencia lassítására, megállítására való törekvésre hívják fel a figyelmet.

A gazdasági, szociális és kulturális területen romboló hatású elvándorlás ellen való hatékony cselekvés első lépése a helyzetelemzés, az okok és okozatok feltárása. A konferencia résztvevői függetlenül attól, hogy mely földrajzi területről, illetve mely szektorból érkeztek, egyetértenek abban, hogy a migráció kezelése szempontjából döntő fontossággal bír a (szak) képzés, a közép-és felsőoktatás. A mennyiségi szemlélettel, a fejkvóta rendszerrel szemben a minőségi oktatásra kell helyezni a hangsúlyt, és a munkaerő-piaci igényeknek megfelelően kell alakítani a képzési szerkezetet.

Állami oldalról az oktatáspolitiká mellett a migráció megfékezésében a szociálpolitikának és a gazdaságfejlesztésnek, az oktatásnak, szakképzésnek, átképzésnek kiemelkedő szerepe van. Az önhibájukon kívül munka nélkül maradókat segíteni és ösztönözni kell a munkaerőpiacra való mielőbbi visszatérésükben és hatékonyabbá kell tenni a szociális ellátó rendszert. Ezt segíti elő, ha az állam/kormányzat csökkenti az élők munkaterheit, támogatja a munkahelyteremtést, a munkahelyek megőrzését.

A felelősség és feladatok helyi szintjén a települési önkormányzatok felelőssége is jelentős az elvándorlás csökkentésében, azaz, meg tudja-e tartani a jól képzett, kvalifikált és fiatal munkaerőt, tud-e vállalkozásbarát gazdasági, "élhetőbb" környezetet teremteni. Tud-e szövetségre lépni és együttműködni a szomszédos településekkel, hogy globálisabban és komplexebben átgondolják együtt, merre is haladjon tovább ez a régió. A probléma kezelésében az eredményes gazdaságpolitika az elsődleges, ez segíti a szociálpolitikát is. A migráció következmény, ezért mindhárom kulcsszereplőnek (állam, önkormányzatok, civilszféra) egyaránt a prevencióra kell erőiket összpontosítaniuk.

A civil szervezetek felelőssége a múlt, a közösségek értékeinek ápolása, a helyi identitás és szolidaritás erősítése, a társadalom problémáinak közvetítése más szektorok képviselői felé, a társadalmi tudatosság formálása, az együttműködések ösztönzése, és a példamutatás a megvalósított „jó gyakorlatok” meghonosítása és elterjesztése által.

Az üzleti szektornak is nagy a felelőssége a migráció előnyeinek jogszerű élvezetében és a társadalmi, gazdasági hátrányok közös viselésében. Egy afrikai mondás szerint, ha gyorsan akarsz haladni, menj egyedül, ha messzire akarsz jutni, menj másokkal. Hosszú távon, stratégia mentén gondolkodó, szűkebb és tágabb, humán, természeti és mesterséges környezete iránt egyaránt felelősséget érző és vállaló cégekre, és e mentalitás elterjedésére van szükség. A pusztán rövidtávon gondolkodó, gazdasági szemléletnek hadat kell üzenni mind állami, mind önkormányzati szinten.

Egy rendkívül összetett és fontos problémával állunk szemben, melyet máról-holnapra megoldani nem lehet, de ahhoz hogy „holnaputánra” megoldjuk, már ma el kell kezdenünk együtt gondolkodni, dolgozni. Jelen Memorandum aláírói kinyilvánítják azon szándékukat, hogy szorosan együttműködnek egymással.

Ezen együttműködés folyamatos párbeszédet, információk és tapasztalok cseréjét, jó és rossz gyakorlatok, példák bemutatását, a migráció kérdésében közvetlenül vagy közvetetten érintett nemzetközi, állami, regionális vagy helyi szervezetekkel való közös kommunikációt és a Memorandum aláírásával létrejövő hálózat folyamatos bővítését, erősítését jelenti.

Tekintettel arra, hogy a jelen dokumentumot aláíró önkormányzatok, civil szervezetek és üzleti szereplők hatásköre és kapacitása véges a migráció kezelésében, felhívjuk a figyelmet a nemzeti és nemzetközi szintű együttműködés fontosságára és szükségességére.

Felkérjük a Magyar Köztársaság Kormányát, hogy a migráció problémakörében érintett tárcák – elsősorban a Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium, az Oktatási és Kulturális Minisztérium, az Önkormányzati Minisztérium, a Szociális és Munkaügyi Minisztérium – közötti együttgondolkodást és együttműködést erősítse. Kezdeményezze a határon túli magyar politikai és civil érdekképviselői szervek együttműködését. Továbbá helyezzen hangsúlyt a migrációval foglalkozó civil szervezetekkel való együttműködésre, partnerségre, valamint a témával kapcsolatos kutatásokra.

Felkérjük a Magyar Köztársaság Külügyminisztériumát, hogy szorosan működjön együtt Románia, Szlovákia és Ukrajna külügyi tárcáival, hiszen az elvándorlás ezen országok magyar és nem magyar származású állampolgárait egyaránt érinti és felkérjük a külügyi tárcát, hogy az Európai Unióval való kapcsolattartás szintjén is tematizálja az elvándorlást, keresvén az összeurópai választ e kihívásra.

Felkérjük a Magyar Országgyűlést, hogy fogadjon el a migrációért való kormányzati felelősséget és koordinációt egyértelműen meghatározó szabályozást és az Európai Parlament minden magyar nemzetiségű képviselőjét, hogy munkája során fordítson kiemelt figyelmet a migráció kérdésének. Javasataik kimunkálásakor és döntéseik meghozatalakor mindig legyenek tekintettel az adott kérdés esetleges migrációs hatásaira illetve azok további társadalmi- gazdasági-környezeti és kulturális következményeire.

Eger, 2009. február 25.

Kárpátok Alapítvány -Magyarország
Heves Megyei Önkormányzat Europe Direct Információs Pont
ITD Hungary Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság

Jó gyakorlatok

CELODIN Zalai Alapítványa: „HAZATÉRÉS” - fiatalok foglalkoztatása a zalaszentgróti térségben projekt

A projekt Zalaszentgrót kistérségben valósult meg, amely gazdasági, szociális, infrastrukturális szempontból hátrányos helyzetű térség. Fő célja az volt, hogy a térségből származó felsőfokú végzettségű, fiatal pályakezdők „hazatérjenek” szülőföldjükre és ott tudjanak boldogulni.

A projekt keretében 16 fiatal pályakezdő vett részt egy intenzív képzésen, amely során pályázatírást, pályázati menedzsmentet, stratégiai tervezést tanultak. Ezt követte egy kiválasztási folyamat, amelynek eredményeként a CELODIN Zalai Alapítványa 10 fiatalal kötött munkaszerződést, akik a tényleges munkájukat a térségben működő civil szervezeteknél és önkormányzatoknál töltötték. Öt munkanapból négyet „gyakorlati terepeken” dolgoztak, egyet pedig az alapítványnál, ahol további felkészítést és segítséget kaptak.

A program eredményei: a fiatalok egy év alatt 36 pályázatot készítettek, amelynek 80%-a nyert. 9 főt a befogadó szervezet tovább alkalmazott (a pályázat nem írta elő a továbbfoglalkoztatást). 9 fő a térségben telepedett le, és már 5 „hazatérő gyermek” is született. Létrehozták a Zalai Hazatérők Egyesületét, amely már önálló nyertes TAMOP pályázatot is megvalósíthat. A fiatalok többsége a kistérséghez kötődő terület- és vidékfejlesztési rendszerben dolgozik, és aktív szerepet tölt be a fejlesztési folyamatokban.

[www.celodin.hu]

HOLCIM Hungária Zrt.: HOLCIM, mint felelős munkáltató

A gazdasági vállalkozások szerepe a migráció szempontjából kettős, hiszen egy vonzó, hosszútávon megfelelő munkalehetőség egyben megtartó és költözésre készítő tényező is. Az adott régió megtartó erejéhez azonban nem csak a biztos megélhetés és egyéni, szakmai kibontakozás lehetőségének biztosításával járul hozzá egy felelősségteljes munkáltató, hanem aktív, építő részese is kell, legyen a közösségnek. A régióban élők céljainak, problémáink pontos ismeretében kialakított partnerkapcsolatok, fejlesztési, együttműködési projektek is hozzátartoznak tehát a felelősségteljes vállalati magatartáshoz, melyhez elengedhetetlen a cég munkatársainak aktív részvétele.

A Holcim Hungária Zrt. nagy figyelmet fordít a munkavállalói motivációjára, képzésére és az ezáltal fejlesztésére és megtartására. A házon belüli értékteremtést egyebek mellett a munkavállalók folyamatos képzése, a cafeteria rendszer, csapatépítő tréningek, az egyedi munkavédelmi-ösztönző rendszer, a munkavállalóknak és családtagjaiknak rendezett családi nap, és a Holcim belső a munkavállalóknak, a munkavállalókról c. lap is biztosítja.

A Holcim Hungária Zrt. sokat tesz a helyi közösségek fejlesztése érdekében is. A HOLCIM Otthon Alapítvány például pályázati ciklusonként összesen 100 millió forint elnyerhető támogatási összeggel rendelkezik. A pályázat önkormányzatok és önkormányzati szervezetek részére kerül meghirdetésre. Pályázhatnak települési önkormányzatok, önkormányzati bérlakás állományuk növelésére legfeljebb 50 millió Ft értékben, de maximum a bekerülési összeg 50 %-áig. A pályázatra olyan önkormányzati szervezetek (pl. közhasznú társaságok) jelentkezését várják, amelyek jelenleg nem lakás céljára szolgáló épületeket (pl.: laktanya, munkásszálló) bérlakássá alakítanak át. Az Alapítvány a megalapítása óta eltelt 4 évben 31 önkormányzatot támogatott 400 millió forinttal, s ennek révén közel 130 új otthont vehettek birtokba rászoruló új tulajdonosaik.

[Forrás: www.holcim.hu]

Forások:

¹ www.corvinusembassy.com

² www.mindentudasegyeteme.hu

³ www.berze-nagy.sulinet.hu

⁴ Prof. Dr. Süli-Zakar István a Debreceni Egyetem Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszékének vezetője, Kárpátok Eurorégió Interregionális Szövetség Régiótanácsának tagja: Az átalakuló Közép-Európa geopolitikai helyzete című előadása 2009. február 25. Eger

⁵ A KSH adatai alapján kiderül, hogy 2005-ben kilenc olyan megye is volt az országban, ahol legalább minden hatodik költöző a központi régiót választotta új otthonaként. [Forrás: KSH 2007.].

⁶ Érdekes egyébként, hogy a magyarok mobilitási hajlandósága összehasonlítva más uniós vagy Amerikai Egyesült Államokbeli állampolgárokkal igen alacsonynak tekinthető. Hiszen a magyar polgárok csupán 11-17%-a él másik államban, mint ahol született, míg ez az arány az Európai Unióban 21%, az Amerikai Egyesült Államokban pedig 32%.

⁷ Gyene István Hunor: Migrációs és bevándorlási folyamatok Magyarországon www.gondola.hu/cikkek/60041; Sík Endre szociológus, kutató, TÁRKI: Elvándorlási hajlandóság Magyarországon című előadása, 2008. október 15-17. Noszvaj; Dublin Foundation, 2006, June; Dr. Tóth Judit egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem: Képzett munkaerő: vándorlás vagy megtartás? című előadása, 2008. október 15-17. Noszvaj

⁸ Dr. Tóth Judit egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem: Képzett munkaerő: vándorlás vagy megtartás? című előadása, 2008. október 15-17. Noszvaj

⁹ Prof. Dr. Süli-Zakar István Debreceni Egyetem Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszékének vezetője, Kárpátok Eurorégió Interregionális Szövetség Régiótanácsának tagja: Az átalakuló Közép-Európa geopolitikai helyzete című előadása, 2009. február 25. Eger

¹⁰ Cholnoky Olga A kárpátaljai magyar nyelv, Kisebbségkutatás 1992. 2. szám; http://209.85.129.132/search?q=cache:4lhuPZcY_NYJ:www.hhrf.org/kisebbssegkutatas/kk_1999_02/cikk.php%3Fid%3D80+K%C3%A1rp%C3%A1tjai+migr%C3%A1ci%C3%B3&cd=3&hl=hu&ct=clnk&gl=hu

¹¹ <http://www.karpatinfo.net/article60020.html>

¹² Tarpai József igazgató, Ukrán Magyar Területfejlesztési Iroda: Migrációs gondok és integrációs lehetőségek civil szemmel az EU keleti határán című előadása, 2008. október 15-17. Noszvaj

¹³ Vass Mária vezérigazgató, Kovászna Megyei Szociális Ellátási és Gyermekjogvédelmi Igazgatóság: ¹⁶A migráció Románia szemszögéből és ennek szociális hatásai című előadása, 2008. október 15-17. Noszvaj

¹⁴ http://www.hidvegimiko.hu/b2_kutatasaink/Regiojelentesek_SZLOVAKIA.pdf

¹⁵ http://www.mkp.sk/index.php?Itemid=35&id=356&option=com_content&task=view

¹⁶ <http://www.hhrf.org/szabadujsag/modules.php?name=News&file=print&sid=346> Csáky Pál

Együttműködő partnereink

ITDH: Az ITD Hungary Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság, mely a Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium háttérintézményeként működik, fő tevékenysége a kereskedelemfejlesztés és a befektetésösztönzés. Feladatait rendezvényei (üzletember találkozók, konferenciák, tanulmányutak stb.), egyéni konzultációk és kiadványok révén valósítja meg. Az ITD Hungary keretében működik az Európai Bizottság Enterprise Europe Network hálózatának magyar irodája, amely szolgáltatásaival elsősorban a hazai kis- és középvállalkozások (kkv) hatékony piaci szereplését támogatja.

www.itdh.hu

EIP: A Heves Megyei Europe Direct Információs Pont elsődleges célja a lakosság naprakész, regionális sajátosságokat is szem előtt tartó tájékoztatása az Európai Unióval kapcsolatos kérdésekben.

Az ügyfélszolgálaton nyújtott tájékoztatáson kívül az iroda számos sokszínű program szervezésével törekszik bemutatni az EU felépítését, működését és szakpolitikáit, valamint a tagállamokat. Egyik prioritása az európai polgárként felnövő ifjúság kiemelt figyelemmel történő tájékoztatása és érdeklődésének felkeltése az Európai Unió iránt.

hmoeipont@hevesmegye.hu

Heves Megyei Önkormányzat

A projekt a Heves Megyei Önkormányzat és a Magyar Köztársaság Külügyminisztériumának támogatásával valósult meg.

**Kárpátok
Alapítvány-
Magyarország**

Kárpátok Alapítvány - Magyarország

- a Kárpátok Alapítványi Hálózat tagja -

3300 Eger, Mécsey u. 1.

Tel.: +36-36-516-750

Fax.: +36-36-516-751

e-mail: cfhu@cfoundation.org

www.karpatokalapitvany.hu

Munkatársaink:

Babcsa Ivett, Bata Boglárka, Csomós Beáta
Kelemen Roland, Magyar Anikó
Vartik Melinda

Önkénteseink:

Gaál Barna, Mata Liliána, Szabó Márk

Külön köszönet a projekt keretében megrendezett rendezvényeken megjelent
szakértőknek és előadóknak:

Dr. Benkár József, Dr. Berta Krisztina, Dr. Gelicz Józsefné, Dr. Sibelka György, Dr. Süli-Zakar István,
Dr. Szintay István, Dr. Szunyogh Szabolcs, Dr. Tóth Judit, Dr. Végh Zsuzsanna,
Dr. Somosi Mariann, Fekete László, Fülöp Gábor, Giczi Johanna, Horváth Richárd,
Klein Dávid, Köles Sándor, Lőrinczi Csaba, Makóné Süli Gabriella, Márta Irén,
Merczel József, Öexc. Christian Mühlethaler, Parragi Péter, Pálszegi Tibor,
Rácz József, Dr. Sík Endre, Sós Tamás, Szatmári János, Tarpai József,
Vajda Lajos, Vartik Melinda, Vass Mária